ΠΑΣΚΑΛ ΜΠΡΙΚΝΕΡ: «Η ΕΛΛΑΔΑ ΕΙΝΑΙ Η ΧΩΡΑ ΤΟΥ ΩΡΑΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΩΤΟΣ»

Ο διάσημος Γάλλος φιλόσοφος και λογοτέχνης ταξιδεύει στην Ελλάδα για το New York Times Athens Democracy Forum και μιλάει για την ελληνική κληρονομιά, για τη φιλοσοφία και τη σχέση της με τη δημοκρατία.

Pascal Bruckner: "Greece is the embodiment of beauty and light"

Ahead of his visit to Greece for the New York Times Athens Democracy Forum, the renowned French philosopher and writer talks about the country's legacy, about philosophy and its relationship to democracy.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΓΙΩΡΓΟ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗ / BY YORGOS ARCHIMANDRITIS

ΕΙΝΑΙ ΕΝΑΣ από τους πιο αγαπητούς στο διεθνές κοινό Γάλλους φιλοσόφους και λογοτέχνες. Γνωστός, μεταξύ άλλων, από το μυθιστόρημά του «Τα μαύρα φεγγάρια του έρωτα», που μετέφερε στη μεγάλη οθόνη ο Ρομάν Πολάνσκι, καθώς και από δοκίμια όπως «Η αέναη ευφορία», «Η τυραννία της μεταμέλειας», «Ο πειρασμός της αθωότητας» ή το πρόσφατο «Ένας φανταστικός ρατσισμός - Ισλαμοφοβία και ενοχή». Το Blue μίλησε μαζί του με αφορμή τη συμμετοχή του στο τριήμερο με θέμα «Democracy and Books», που διοργανώνεται στις 14-16 Σεπτεμβρίου από το New York Times Athens Democracy Forum και την Costa Navarino.

Τι αντιπροσωπεύει για σας η Ελλάδα;

Η Ελλάδα είναι η χώρα του ωραίου, η χώρα της τραγωδίας, η χώρα του φωτός. Είναι το ελληνικό θαύμα, έτσι όπως εκφράστηκε μέσα από τη σκέψη των φιλοσόφων της αρχαιότητας. Κι έπειτα, είναι η σύγχρονη Ελλάδα, μια χώρα της οποίας η απέριττη ομορφιά αποτελεί τη συμπυκνωμένη έκφραση του κόσμου και της ανθρωπότητας. Όταν την επισκέφτηκα για πρώτη φορά το 1971, στη σκέψη ότι βρισκόμουν στον τόπο όπου γεννήθηκαν η φιλοσοφία, η ελληνική γλώσσα και γραμματεία που μελετούσα οκτώ ολόκληρα χρόνια στους Ιησουίτες στη Λυών, η συγκίνησή μου ήταν τεράστια. Ήταν για μένα ένα προσκύνημα στις απαρχές του πολιτισμού, στο πρώτο πρωινό του κόσμου.

Σε τι συνίσταται η ελληνική κληρονομιά;

Στην ελληνική κληρονομιά συνυπάρχουν η μυθολογία και η φιλοσοφία. Η μυθολογία ως αφήγηση των θεϊκών και των ανθρώπινων παθών, ακόμα και των πιο φρικτών, αποτελεί ανεξάντλητη πηγή έμπνευσης για τη δυτική σκέψη πάνω από 2.000 χρόνια. Από την άλλη, η φιλοσοφία προσπαθεί να επιφέρει μια ισορροπία σ' αυτό το θέατρο της ύβρεως, με την έννοια του μέτρου και την αναζήτηση της σοφίας. Οι Έλληνες κατέκτησαν πνευματικά τους Ρωμαίους κατακτητές τους, εκπολιτίζοντάς τους, κι αυτό είναι ένα θαύμα, ένα γεγονός μοναδικό στην ιστορία της ανθρωπότητας!

Ποιο είναι το βασικό χαρακτηριστικό της ελληνικής σκέψης;

Μα η ελληνική σκέψη γέννησε την ίδια την έννοια της σκέψης! Κι αυτό έγινε μέσα από τη φιλοσοφία, ως συνεχή διερεύνηση πάνω στον εαυτό μας. Ο Πλάτωνας έλεγε: «Μια ζωή χωρίς έρευνα δεν αξίζει να τη ζεις». Οι Έλληνες έβγαλαν τη ζωή από τη φυσική διάστασή της και την

HE'S ONE of the world's most popular French philosophers and writers, known, among others, for the novel "Evil Angels," adapted for the silver screen by Roman Polanski, as well as for his essays "Perpetual Euphoria," "The Tyranny of Guilt," "The Temptation of Innocence" and the more recent "An Imaginary Racism: Islamophobia and Guilt."

Blue spoke with the esteemed thinker ahead of his participation at a three-day event on "Democracy and Books" (14-16 September), organised by the New York Times Athens Democracy Forum and Costa Navarino.

What does Greece represent to you?

Greece is the embodiment of beauty, tragedy and light. It is the "Greek miracle" as expressed in the ideas of the ancient philosophers. And it's also modern Greece, a country whose unaffected beauty is an illustration in concentrated form of the world and of humanity. When I first visited, in 1971, I was so incredibly moved by the thought that I was in the birthplace of philosophy and of the Greek language and letters I studied for eight whole years under the Jesuits in Lyon. It was, to me, a pilgrimage to the root of civilisation, to the dawn of humanity.

What has been Greece's legacy to the world?

The Greek legacy is made up of both mythology and philosophy. Its mythology, this narrative of divine and human passions, of even the vilest of these, has been a perpetual source of inspiration for Western thought for more than 2,000 years. The philosophy, on the other hand, tries to bring a balance to this theatre of hubris with a sense of moderation and the search for wisdom. The Greeks intellectually conquered their Roman conquerors by civilising them, and this is a miracle, an event that is unique in the history of humanity!

What is the key characteristic of Greek thought?

Well, Greek thinking gave rise to the very notion of thinking! And this happened via philosophy, as a constant process of examining oneself. Plato said that an "unexamined life is not worth living." The Greeks took life out of its natural dimension and put it in the realm of reasoning. Western critical thinking, as well as modern democracies, have their roots in Greek thought.

τοποθέτησαν στην επικράτεια του πνεύματος. Στην ελληνική σκέψη έχει τις ρίζες του το δυτικό κριτικό πνεύμα, όπως και οι σύγχρονες δημοκρατίες.

Ο φιλοσοφικός στοχασμός αποτελεί έκφραση του δημοκρατικού πνεύματος;

Βεβαίως, διότι η δημοκρατία είναι ένα πολίτευμα που σκέφτεται διαρκώς πάνω στα ευεργετήματά του, αλλά και στους κινδύνους που διατρέχει. Πρέπει λοιπόν να εμπεριέχει μια πολιτική φιλοσοφία, αλλά και γενικότερα το στοιχείο της γνώσης, διότι η δημοκρατία απευθύνεται σε μορφωμένους πολίτες. Ένας τύραννος ασκεί εξουσία πάνω σε ανθρώπους των οποίων το πνεύμα σκιάζεται από την άγνοια, ενώ μια σωστή δημοκρατία θριαμβεύει χάρη σε μορφωμένους πολίτες, οι οποίοι μπορούν να κρίνουν την αξία και την ισχύ των υποσχέσεων των κυβερνώντων.

Στην Αθήνα, με φόντο την Ακρόπολη
/ In Athens, with the Acropolis in the background

Ο Ζιλ Ντελέζ έλεγε: «Η φιλοσοφία δημιουργεί έννοιες και από τη στιγμή που υπάρχει δημιουργία, υπάρχει αντίσταση». Η φιλοσοφία, λοιπόν, είναι εξ ορισμού πράξη πολιτική;

Κανονικά, ναι! Στην ουσία η φιλοσοφία διερευνά τις συνθήκες μιας καλής κοινωνίας. Είναι μια πράξη αντίστασης ενάντια στον αυταρχισμό και στη βαρβαρότητα. Και η κατάκτηση της δημοκρατίας είναι μια συνεχής διαδικασία, διότι, σε αντίθεση με τα ολοκληρωτικά καθεστώτα, είναι από τη φύση της ατελής. Αυτό ακριβώς κάνει τη συζήτηση πάνω στην κρίση ενδιαφέρουσα, διότι η δημοκρατία είναι από τη φύση της σε κρίση. Είναι ένα πολίτευμα που μεταρρυθμίζεται και αναμορφώνεται συνεχώς. Θέτει ερωτήματα ως προς τις συνθήκες εξάσκησής του, υπογραμμίζει τα ελαττώματά του και προσπαθεί να τα διορθώσει.

Με ποιες προκλήσεις βρισκόμαστε αντιμέτωποι σήμερα ως διεθνής κοινότητα;

Οι κυριότερες είναι η καταστροφή του πλανήτη, ο θρησκευτικός φανατισμός και τα αυταρχικά καθεστώτα. Η δημοκρατία πρέπει να βρει τον τρόπο να τις αντιμετωπίσει και να τις διαχειριστεί, χωρίς να εκπέσει από το ιδεώδες της. Η υπεράσπισή της όμως περνά και μέσα από πράγματα καθημερινά. Υπάρχει μια φράση που αγαπώ πολύ και η οποία συνοψίζει τέλεια την πραγματικότητα: «Όλοι θέλουν να σώσουν τον πλανήτη, αλλά κανείς δεν θέλει να βοηθήσει τη μητέρα του στο πλύσιμο των πιάτων!». Το βρίσκω καταπληκτικό! Η δημοκρατία δεν είναι μόνο υπέροχα αφηρημένα ιδεώδη. Είναι οι ταπεινές ευθύνες της καθημερινής ζωής με τους συνανθρώπους μας.

Στο πλαίσιο αυτό, ποιος είναι ο ρόλος του φιλοσόφου;

Ο κύριος ρόλος του είναι να καταλάβει τον κόσμο. Αυτό είναι το πιο σημαντικό. Ο Μαρξ έλεγε ότι πρέπει να αλλάξουμε τον κόσμο και ο Ρεμπό ότι πρέπει να αλλάξουμε τη ζωή. Δυστυχώς, όμως, ο κόσμος και η ζωή αλλάζουν πολύ πιο γρήγορα από μας. Και το κύριο καθήκον ενός σύγχρονου στοχαστή είναι να προσπαθήσει να καταλάβει τι συμβαίνει γύρω του και να το εξηγήσει στους άλλους. Είναι να δώσει στους πολίτες τα πνευματικά εργαλεία να καταλάβουν τον κόσμο και να προσπαθήσουν όχι να τον αλλάξουν, αλλά να τον προστατεύσουν και να τον βελτιώσουν.

Is philosophical thinking an expression of democracy?

Of course, because democracy is a system of governance that constantly ponders both its own advantages and its pitfalls. It must, therefore, comprise a political philosophy as well as the element of knowledge more generally, as democracy is aimed at educated citizens. A tyrant exercises power over a people whose intellect is overshadowed by ignorance, while a true democracy triumphs thanks to educated citizens who can judge the value and legitimacy of the promises made by the governing forces.

Gilles Deleuze said that the object of philosophy is to create concepts, and that these will face resistance once they are created. Is philosophy, therefore, by definition a political act?

Normally, yes! Philosophy essentially explores the conditions of a good society. It is an act of resistance against authoritarianism and barbarism. The achievement of democracy, meanwhile, is a perpetual process because, in contrast to totalitarian regimes, it is by its very nature imperfect. This is what makes the discussion around crisis so interesting, because democracy is by nature in crisis. It is a system of government that is in a constant state of change and reform. It introduces questions about the conditions under which it is exercised, it notes its own flaws and then tries to correct them.

What are some of the challenges we face today as an international community?

The main ones are religious fanaticism, totalitarian regimes and the destruction of our planet. Democracy needs to find a way to deal with these, without compromising its ideals. Defending democracy is a day-to-day process. There's a saying I love that I believe really sums up the situation perfectly: "Everyone wants to save the earth; nobody wants to help Mom do the dishes." Incredible! Democracy is not just about lofty abstract ideals; it is the humble responsibilities of day-to-day existence with our fellow man.

What, then, is the role of the philosopher?

His main role is to understand the world; this is the most important thing. Marx said that we need to change the world and Rimbaud said we need to change life. Unfortunately, the world and life change a lot faster than we do. And the modern thinker's main task is to try to understand what is happening around us and to explain it to others. It is to give citizens the intellectual tools they need to understand the world, not to try to change it but to try to understand and improve it.